

Grondige oploffinge

van de

Natuur en Eygenfchappen der

E L E M E N T E N .

En hoe fy veroorfaken *Donder, Blixem, Hitte, Koude, Wind, Regen, Hagel, Sneeuw &c.* En waar toe fy dienftig zijn.

Als mede

Een klare befchrijving van de

Q U I N T A E S S E N T I A .

Noyt voor defen gedrukt.

Noch een

D E D I C A T I E V A N ' T P R I M U M M O B I L E .

Alles gedaan door den grooten Hollandfchen Philofooph *Cornelis Drebbel van Alkmaar.*

' t A M S T E R D A M .

Gedrukt voor de Lief-hebbers, Anno Onhiffz
1688. En zijn te bekomen by *Jacob CLAUS*
Boekverkoper in de *Princc-ftaat.*

p. 3 Cornelis Drebbel van de Elementen – Voor-reden

Wanneer gy Beminde, dit Tractaat zult sien, so geloof dat ik dat om u, ende niet om mijne eere geschreven hebbe, want my wel bekend is, de ydelheid van alle roem: zyn wy niet van eenen God geschapen, onnoosel ende ootmoedig? ...

p. 11 Het Eerste Capittel ...

p. 28 Afbeelding

p. 55 ... Tot Lof en versekeringhe van onsen Salichmaker, AMEN

p. 56 -82 Quinta Essentia **hieronder**

p. 83 Lustgierigen Leser, indien gy begeerich zijt om te weten wie en hoedanig desen voors. ...

p. 84 *Gherrit Pietersz. Schagen, wenscht den Eerweerdigen, Wel-geleerden, Sterkten-bouwmeester*

p. 91 *Dedicatie of toeschryvinge, van den diepsinningen, en in 't licht der Natuuren seer ervaren ...*

p. 108 ... *onder de bescherminge van de mogende handt Godts, Amen*

Het valt op dat de Quinta Essentia vier maal in het latijn (°6 en °7 in 1621, °9 en °11 in 1628) en één maal in het frans (°13 in 1672) is verschenen, vooraleer onderstaande versie in 1688 het licht zag. Heeft Drebbel de Quinta Essentia dan in het latijn geschreven?

CORNELIS DREBBEL.
van de
QUINTA ESSENTIA.

HET EERSTE CAPITTEL.

De *Quinta Essentia* is een eeuwich, onveranderlijk, onverbrandelijk, gelijk de Hemel onoverwinnelijk, en in alle *Elementen* een volkomen ding: seer vol warmte, droochte, koude, en vocht, dat het schier ongelooflijk is. Dan wanneer warmte van noden is, so geeft sy de selven, also dat men ('t welk seer wonderlijk is) sijn koude niet bemerkt: also ook geene warmte als men die geeft aan sulke die verkoeling

begeeren, maar waar vochtig-
 heyt ontbreekt geeft sy de selve
 overvloedigh, en nochtans ver-
 schijnt geen droochte, en soo
 gaat het ook met d'andere Qua-
 liteiten der Elementen: derhal-
 ven is het ook een souvereine
Remedie voor alle krankheden.
 Alle *Quintae Essentiae* zijn van
 gelijke kracht als sy wel bereyt
 zijn, en daar is niet aangelegen
 uyt welk een *Materie* sy zijn.
 Licht wilt gy seggen: wanneer
 in alle *Quinte Essentiis* een ge-
 lijke kracht is, waarom heb-
 ben dan d'ouden die uyt het
 gout d'andere voorgestelt ? Ik
 antwoorde, datter wel niets op
 de werelt is, waar in de *Quinta*
Essentia soo reyn is, als in het
 Gout: want het Gout is volko-
 men, het is sonder verbrande-
 lijkheyt, en het heeft weynich

of geen veselen by sich: daarom als nu sijn *Quinta Essentia* van het Lichaam, sonder byblyvinge der *Corrosiven* gefcheyden, en met *Spiritus Vini* girectificeert wert, so is sy veerdich, en seer doordringent: maar andere *Quinta Essentia*, na dat sy van de Lichamen afgescheyden sijn, sijn noch met veel verbrandeljkheyt en veselen innerlijk en uyerlijk beladen: die anders niet als met de hoogste beswaarlijkheyt daar van vallen. Dan als men uyt een onvolkomen en verbrandeljk dingh de *Quinta Essentia* uyttrecken wil, so is het noodich de selve eerst van hare veselen te ontlasten, en die verbrandeljke Olye weg te doen, soo veel het mogelijk is: daar na *figeren*, en met *calcioneren* en *solveren* alle verbrande-

lijkheyt wech nemen: ook hare veselen, die veel tijt en werk vereischen: gelijk de geene weten die het ondervonden hebben. En wanneer het nu aldus gereynicht, *gefigeert*, en tot verwe gebracht is, soo is de *Materie* dan Gout, en gelijk sijne *Quinta Esstentia*, &c.

HET TWEEDE CAPITTEL

Nu wilt gy vragen, hoe het mogelijk is dat die *Quinta Essentia* soo krachtig zijn kan? Ik wil 't u seggen: wanneer sy in *Spiritu Vini* leyt, waar van alle *Phlegma* wech is; so dat het sout ('t welk anders licht in de vochtigheyt *solveert*) sich daar niet in *solveert*, soo sal 't haast een *Mixtuer* geven, en sulks wegens de overvloedige

vochtigheyt, die daar in is: schoon sy na het aansien drooch is. Ja meer als *sout*, so verschijnt doch aldaar geen droochte, 't welk wonder is, so veel meer, dewijl het, ook de *Spiritum Coaguleert*, in een Christalynen steen, en hem de hitte beneemt: hoewel het noch door koude, noch eenig ander ding dik wort. Daar uyt ontstaan twee wederwaardige dingen, het eene is sijn overvloedige vochtigheit, als het opgelost wert: het andere is een koude droochte, als het *gecoaguleert* wert. Maar sijne overvloedige warmte, verschijnt, als 't in gemeyn water *gesolveert* is, tot dat het genoeg heeft. Dan in sulken geval, als het seer hart vriest, al stont het aan de koutste plaats, so wil dat water niet bevriesen, oock wil 't

niet verderven noch in eeu-
wicheyt niet stinkent werden:
waar uyt zeer klaar bewesen wert
de volkomenheyt der vier *Ele-
menten*. En dit geschiet niet al-
leen in wijn en water, maar ook
in alle andere onvolkomene din-
gen: welcke het mede deelt wat
zy begeeren. Dan als van de
Quinta Essentia zo veel als ge-
noech is in zout water gesolveert
wert, zo zal sijne droochte ver-
gaan, zo dat men het zelve zon-
der schade drinken kan: ja als
gy die met het aldervergiftigste
water vermengt, zo verdwijnt
dat vergif in een oogenblick:
zo dat men het iemant zeekerlijk
te drincken geven kan, van *A-
qua forte*, kan men dat zelve zeg-
gen: maar dan most het *gefi-
geert* en daar mede *gedisteleert*
werden: anders wilde dat

Aqua fort door de warmte des Maachs opwaarts in de hersenen opklimmen, en eerder dan de *Quinta Essentia* door het geleide der *Natuur* daar heen komen: en den menschen met doordringen en *Corroderen*, om 't leven brengen. Maar als het vluchtig is, soo klimt het gelijk op, en beschermt de hersenen, en deelt alle vergiftige wateren mede wat sy begeeren. Ofte kan ook dat *Aqua fort* daar mede gefigeert werden, ende wanneer het eyntlijk sulke eygenschap bekomt, soo gaat het door het lichaam, sonder beletsel, want sy is volkomen in alle *Elementen*, wiens *Defect* of gebrek een oorsaak van het vergift is; want daar ontbreekt of vuur, of water, of koude, of droochte: dit betuygen de *Aqua fort*en, welke

sijn vochte *Spiritus* van de *Mineralien*, welke de Ziele in het Lichaam ontbreekt: maar als sy daar mede versadigt zijn verliesen sy dat *Corrosivische* gewelt: de *Spiritus* vergelyken haar by de lucht, en het water, schoon sy niet sonder vuur zijn: want ook de Lucht niet sonder vuur en water is: en het vuur is sonder Lucht door. Daarom sijn drie *Elementen* in de *Aqua fortis*: maar de lucht, en het water hebben de overhant. Dit wort met het zout bewesen. Dan waar dat selve gesolveert wert, daar heeft het water de overhant; en in welken ding de Lucht, of de lucht en het water te gelijk, de overhant hebben, daar in wert gevonden een scherpe door-dringende smaak, gelijk een Asijn: maar als vuur en lucht

prevaleren, zo ontstaat'er noch een scharper, vieriger en doordringender zmaak: welke wanneer het geschiet, zo is daar geen zout te vinden, gelijk een hoge *gerectificeerde* Brandewyn, en zulks wegen die hetsige droochte, die daar in is. Derhalven welcke *Spiritus* van een weeke en slappe zmaak zijn, en dat zout in sich drinken, daar in heerscht het water: maar in scharpe, en het zout oplossen- de, is 't lucht en water: ja troubel en doordringende, en in het zout niet in sich latende, heerscht vuur en lucht. Uyt dese Eygenschappen komt de *Natuur* te voorschijn, en de macht der Geesten, en de oorsaak van hare onvolkomenheyt: maar terwijl de *Quinta Essentia* evenvol van *Elementen* is. zo maakt

sy ook de *Spiritus* en *Corpora* volkomen, wat gebreken sy ook hebben, als sy daar maar mede vereenicht werden: maar wat dese eygenschap niet heeft, is wyt van de *Quinta Essentia*. Maar dese vereeniging is een verschrickelijk *secreet*, en aan weynich bekend: het is een gave Gods, daarom betaamt het my ook niet klaarder daar van te schrijven, maar moet alleen te vreden zijn, sulks door het *Exempel Jesu Christi* te bewysen, die tusschen Godt en ons de Middelaar is. Hy heeft ons door sijne verwandeling in een Mensch, met God vereenicht, in een eeuwige onsterflijke volkomentheyt. O! volkomene wijsheyt, hoe onbegrypelijk sijn uwe wonderen, en vol troost uwe voorbeelden

die gy in alle dingen, tot een getuygenisse des eeuwigen levens, en eerbewysinge tegens u Woort, ons als met een vinger wijst.

HET DERDE CAPITTEL.

Wy hebben nu genoegzaam de deucht en eygenschap van de *Quinta Essentia* verhaalt, ook de *Natuur* en *Mangel* der *Spirituum*, en de oorsaak van de onvolcomentheit der lichaamen, en dan hoe de selven vereenicht werden, en de macht bekomen ook andere volkomen te maaken: dan wanneer het *Corpus* gestorven, en de vesels daar van gedaan, en het lichaam weder met die reyne *geest* en *ziele* vereenicht, soo neemt de *geest* haar beyde mede in de hoochte: alto dat sy alte-

maal te gelijk sterk werden. De Ziel en het Lichaam, bekomen de Natuur des Geestes, en dese wederom de Nature des Lichaams en der Ziele. Wanneer dit geschiet, werden sy alsoo vereenicht, dat sy nergens door te scheyden zijn. De geest wert licht *gefigeert*. Sy bekomt de natuur des Lichaams ; want het lichaamelijke trekt aan het geestelijke, en het geestelijke het lichaamlijke: daarom wert het billijk een *geglorificeert* lichaam genaamt: dewijl het alderley onvolkomene lichamen, waar in het gegoten wert, en de selve doordringt volkomen maakt. En dit is een van de grootste verborgentheden, welke de barmhartige God ons alhier geopenbaart heeft, tot een versekeringe van onse salicheyt, en tot

heerlijkheit van sijne volkomenste liefde tegens ons: door sijn *Soon Jesum Christum* aan ons bewesen. Wie zou sich daar niet over ontzetten, als hy de Dood en het opstaan in alle dingen siet. O ! oneyndelijke wijsheyt, wie kan u met genoegzaame, en waardige lof verhooggen.

Nu komen tot de *praktik*: schoon wy de zelve hier boven een weynig aan geroert hebben.

De *Philosophen* hebben niet altijd van deze zaak gesprooken, als zy van de *Quinta Essentia* gewag maakten: vele hebben de vluchtige geest, die in alle dingen gevonden wert met dezen naam genoemt wanneer zy hem uyt de *Elementen* gescheyden hebben.

De meeste geven Philosophischer

wijze iets anders daar mede te kennen, dan zoo deze *Spiritus* niet verdreven en wort, zoo sterft niets, wort ook niets in de *Elementen* verandert: want het is, gelijk de Philosophen zeggen een 't zamenbindinge der zelve, en het leven der geschapene dingen: maar geen zulke *Quinta Essentia* die alle krankheden geneest. Sy is van gelijke kracht der dingen, daar uyt sy *geextraheert* is, uytgenomen dat zy altijd *Mercurialis* is. Want de *Spiritus* uyt de *Stipicus*, stopt de buykloop, die uyt het Papaver slaap veroorzaakt, en also is 't ook van andere te verstaan. Maar van eenige wort het *Quinta Essentia* genaamt: en het leven der *Elementen*: zoo wel. de wijl alle dingen die dezes geestes ('t welk iets is dat boven de *Elementen*

is) berooft zijn, doot zijn: als ook terwijl de vier *Elementen* wederom levendich gemaakt en onverdeelt daar in woonen: maar somwylen heerscht het vyer daar in, dan de lucht en het water: somwylen vyer en lucht, en leyt de Aarde het onderste, welke wanneer sy door vlyticheyt aan het werken gebracht wert, dat sy over de vochtigheyt des waters triompheert, alsoo dat vyer en Aarde sich te gelijk sien laten, dan gaat sy in de ware *Quinta Essentia*, en verdrijft alle gebreeken, want in het begin heeft het water uytterlijk geheerscht, of schoon eenige *Spiritus* van buyten drooch uytsien, so sijn sy doch in het begin water geweest, en sijn door de beweginge der Elementen verandert geworden. Be-

sijden kan men ook het water door konst, de kracht der lucht aan trecken, en die vochtigheyt veranderen in een drooge, vluchtige, en doorschijnende *Christal*: daar na moet de lucht verbeteret werden door de kracht der Aarden. Dese moet hier wederom met volkome verwe en macht des vyers verciert werden. En op dese wijze kan de *materie* door alle krachten en *Elementen* gemultipliceert werden, en moet ook over de selve staan, als sy hare krankheden verdryven sou.

HET VIERDE CAPITTEL.

Hier sal geopenbaart werden het *sekreet* dat van de *Philosophen* voor andere verbor-gen is, Want de kracht van

dese *Spiritus*, zo veel men be- kent, is voor dezen by niemant beschreven. En men kan het met recht een vyer en het leven der dingen noemen, of de *Mercurium* der *Philosophen*, of het *Humidum Radicale*, in der daad is het *Vyer*, dat is een wooning van het leven der *Elementen*. Al wat wy ons onderne- men volkomen te maken, moet tot deze *forme* gebracht werden: ook belet het niet dat deze *Geest* in alle *Elementen* veel of weynig woont. Want de *Elementen*, die eenmaal van God zamen ge- voegt zijn, (gelijk de *Philoso- phen* dat met eenen monde be- kennen) kunnen niet gantsche- lijk gescheyden worden, zy blij- ven nog altijd iets wat vermengt, maar dat *Humidum Radicale* hangt zo aan de *Elementen*, en

so uytgedroogt, dat niets rechts sonder toedoen der vochticheyt daar uyt worden kan, dan het is der selven reuk, smaak en verw: en hoe meer sy gekookt worden hoe meer sy de reuk, smaak, en vochtigheyt verliesen. Maar dese *Spiritus* hoe meer sy *Philosophisch* gekookt wert, soo veel meer vochtigheyt die daar in overvloedig is, verdroogt, en wort hoe langer hoe beter: want sy komt nader tot de volkomentheyt; daarom wert hy oock by de *Philosophen* voor andere drooge *Elementen* soo hooch gepresen; maar als wy hem recht soudent noemen, so is 't anders niet als een *Elementisch* water, het welcke het vyer, lucht en de Aarde verborghender wyse in sich begrypt: *Het vyer*

is in de lucht, en de Aarde in bet Water: de warmte des viers overtreft de koude der Aarde, en behout die vochtigheyt levendig, en vlietent, so dat geen koude haar bevriesen kan, welk te voorschijn komt in Wijn-geest. Nu verhindert de vochtigheyt des waters dat sy niet door de droogte des viers en des luchts verdroogt, en so voort. Want ook alle *Elementen* in deses Geestes natuur en form verandert werden. Daar uyt komt dan te voorschijn dat de *Elementen* volkomen in hem zijn, maar in water wonen sy te samen. 't Welk de *Philosophen* (als boven gesezt) overwinnen door het leven der *Elementen*: door vier: en helpen hen also door *Philosophisch* vier, dat het alle andere dingen overtreft, als dan is 't volkomen die

die reyne *Quinta Essentia*, root als een *Robyn*, onveranderlijk en onverbrandelijk. Daarom *ondersoekt de Natuur*, so sal se u God onsen Schepper kennen leeren, en sal u zijn goetheyt en macht sien laten, meer als iemant op der Aarden: daarom sy den Alderhoogste lof en prijs in Eeuwigheit. Amen.

HET VYFDE CAPITTEL.

Quinta Essentia solis.

Maakt een *Aqua fort*, uyt *Fitriool* en *Salniter*: doet daar in so veel gemeyn sout, dat bereyt is, als het houden wil; daar na laat het sich versadigen met geslage Gout, tot dat het drie of vier dagen lang in de warmte gestaan heeft, en niet meer in drinkt, maar op de gront iets onopgelost of tot assche gemaakt leggen laat. Daar na giet daar op een gemeine

gerectificeerde Quinta Essentia des wijns, stelt het op een warme oven, so wert die *Quinta Essentia* of die *tinctuer* des gouts boven op swemmende, met de *Spiritus Vini*, die van zijn *flegma* vry is, root als een Bloet: daar na *fieltreet*, en wederhaalt dat overgie- ten so lang, tot dat het *gerectifi- ceerde* water geen *Tinctuer* meer uyt trekt. Dan so droocht die ver- we, en wascht die met reyn water, met *solveren* en *coaguleren*, totdat de scherpte des *Aqua fortis* ver- swonden is: daar na moet na regte *proportie* van de *Spiritus* geno- men worden, daar in geen drup- peltje wateragtige vogtigheyt is: laat het *Philosophischer* wyse *pu- trificeren*, tot dat sy beide boven haar klimmen: so sult gy hebben de *Q E.* van het Gout door hulp van de *Spir. V.* wonderlyk gene-

sende alle krankheden, en begaaft met alle voor gemelde Eygen-schappen. De *tinctor* *Representeert* de ziele: de geest des wijns het lichaam en geest. Sy en konnen op geen maniere van mal-kanderen gescheyden worden: en dit is also de ware *Q.E.* maar sonder de geest was het geen *Q. E.* en de kleinste dosis zouden de menschen dooden, gelyk voormaals gedagt is: maar als gy met *sublimeren* de *tinctor* des gouts overbrengt in een *Corpus*, en daar na root maakt, en in gemeyn water. *solveert*, so sult gy vinden de ware *Q.E.* sonder mengsel. Het geschiet ook wel korter, te weten als gy van het lichaam des Gouts, door de *evaporatie* des *Aqua fortis* bevryt, zijnde, dat sout wascht: kort daar na *revebereert*, gelyk ook de *Spiritum*, of de *tinctor*: solang

tot dat sy in gemeyn water *gesolveert* worden, en als dan te gelijk *figeert*. Dese is de volkomenste, en *subtielste* wegh.

HET SESDE CAPITTEL.

Van de Quinta Essentia der Metalen en Mineralen,

Solveert het *Metaal* of *Mineraal* sonder verlies van eenige *Spiritus* in *gedisteleerde A-zijn*. *Coaguleert* die langzaam in een warme plaats: of *distileert se* tot dat sy een vliesjen boven op bekomen: of gelijk een Olye dik wert, daar na laatse in een koude kelder tot *Christallen* schieten, *evaporeert* de vochtighey, laat het wederom tot *Christal* worden, tot dat eyndelijk alle vochtighey dik wort. Droogt dan de steentjes in eenen warme kamer,

solveertse weder en laat *Christal-*
len schieten, daar mede gy de
natuur reynder hebt: daar na *di-*
gereertse tot datse swart wor-
den. Trekt de *Tinctuer* uyt met
gerectificeerde Spiritus, en doet
de veselen daar van, *digereertse*
wederom tot dat se te samen over
sig klimmen, so hebt gy de
Quinta Essentia der *Metalen* en
Mineralen, goet tegen alle ge-
breken. Ook moogt gy het Lic-
haam reynigen en met die reyne
geest *figeren*, gelijk van 't Gout
gesegt is.

HET SEVENDE CAPITTEL

Van de Quinta Essentia der Vegetabilien.

Uyt alle welriekende kruy-
den, sult gy de Spiritum di-
stileren, en hem sijne waterigheyt

benemen. De *subtile Spiritus* gaan voor, en gelyk de *Spiritus Veni* niet Drops-gewyse, maar met vele stralen vallen sy in de helm neder: als dese ophouden, vallen eenige druppelen of waterachtige wolkskens, en 't is een teeken dat de geest overgegaan is, daarom so neemt de voorlaag af, en *Extraheert* uyt die vese-len of uyt die *Materie* die in de gront van de kolf overich is: en maaktse met *solveren* en *coaguleren* geheel reyn, daarna vult de *Spiritus* daar mede aan, soo veel dat se niets meer aan neemt, laatse op en neder klimmen, tot datse beyde te gelyk overgaan, als dit geschiet, so hebt gy de vol-kome *Quinta Essentia*: maar als 't geen welriekende kruyden zijn, so solveert men die in *gedisteleert* water, of men maakt se, met

met *disteleren* drooch, en men giet haar eygen water daar op, daar by doende so veel gemeyn gedisteleert water als genoeg is, dan sult gy het met *solveren* en *coaguleren*, van sijne veselen reinigen. Daarna solveert het in u *gerectificeert* water na rechte *proportie*, en hebt acht, dat sy met den anderen over haar klimmende, een root water als Bloet werden, en als sy wellicht noch meer *gesolveert* zijn willen, so versadichtse met uwe *tinctuer* als te voren. Gy kont ook dat *Corpus figeren*.

HET ACHSTE CAPITTEL

Van de Qunita Essentia der Dieren.

Laat het vleesch koken in een kolf, dicht toe gestopt: laat dat drie dagen lang setten: rey-

nicht het dan door een *filtrum*, en *coaguleert* het in *Balneo*: daar na reynigt het met wit van Eieren, en handelt als by de *Vegetabilien*. Hier hebt gy vriendelijke Leser verscheyde manieren om te maken de volkomen Medicyn, of *Quinta Essentia*, ik hoop gy sult het geheel en wel begrypen, als gy het met aandacht leest. Vele heymelijkheden heb ik alhier nu aan geroert, alleen dat boose en verkeerde menschen kills niet mochten misbruyken, tot de verachtinge Gods &c. Draagt u wel, en zoekt na de beweging van de *Natuur*.

FINIS.

Lustgierigen Leser, indien gy begeerich zijt om te weten wie en hoedanig desen voors. *Cornelis Drebbel* geweest is, soo overleest dese naarvolgende getuychenissen, metten aankleven van dien: de welke ik tot bevestinge van sulks, en tot genoegen van U. L. hier by gevoegt heb; gy sult daar uyt lichtelijk afmeten kunnen, wat scherpsinnich en niet min liefhebbende onderzoeker der Natuur-konst desen *Drebbel* geweest zy; die niet alleen met getuygenis andere, maar principaal met eygen daden 't selve bewijst waarachtig te zijn.